

INHOUD

De hof van Eden	
... uiteindelijk moest er toch ooit iets uit niets en niemendal zijn ontstaan...	9
De hoge hoed	
... het enige wat we nodig hebben om goede filosofen te worden, is het vermogen ons te verwonderen...	18
De mythen	
... een wankel machtsevenwicht tussen goede en kwade krachten...	30
De natuurfilosofen	
... niets kan uit niets ontstaan...	38
Democritus	
... het meest geniale speelgoed ter wereld...	52
Het lot	
... de waarzegger probeert iets te voorspellen wat eigenlijk onvoorspelbaar is...	58
Socrates	
... het verstandigst is zij die weet wat ze niet weet...	68
Athene	
... uit de ruïnes rezen enkele hoge gebouwen op...	84
Plato	
... een terugverlangen naar de eigenlijke woning van de ziel...	90
Majorstua	
... het meisje in de spiegel knipoogde met beide ogen...	107
Aristoteles	
... een ordelijk Pietje Precies die grote schoonmaak wilde houden in menselijke begrippen...	117
Het hellenisme	
... een vonk uit het vuur..	135

De ansichtkaarten	
... ik leg mezelf een strenge censuur op...	155
Twee culturen	
... alleen zo blijf je niet door de lege ruimte zweven...	164
De middeleeuwen	
... niet erg ver komen is niet hetzelfde als de verkeerde weg inslaan...	181
De renaissance	
... o goddelijk geslacht in menselijke gedaante...	206
De barok	
... van dezelfde stof zijn wij als dromen...	236
Descartes	
... hij wilde al het oude materiaal van de bouwplaats verwijderen...	256
Spinoza	
... God is geen poppenspeler...	268
Locke	
... net zo leeg en inhoudloos als een schoolbord voor de binnenkomst van de leraar...	278
Hume	
... gooi het dan maar in het vuur...	289
Berkeley	
... als een duizelige planeet om een brandende zon...	304
Bjerkely	
... een oude toverspiegel die overgrootmoeder van een zigeunerin had gekocht...	310
De verlichting	
... vanaf de manier waarop een naald wordt gemaakt tot en met de wijze waarop een kanon wordt gegoten...	327
Kant	
... de sterrenhemel boven mij en de zedelijke wet binnen in mij...	346
De romantiek	
... de geheimzinnige weg voert naar binnen...	367
Hegel	
... wat redelijk is, dat is werkelijk...	368

Kierkegaard	
... <i>Europa is op weg naar een bankroet...</i>	399
Marx	
... <i>een spook waart door Europa...</i>	413
Darwin	
... <i>een schip dat door het leven vaart met een ruim vol genen...</i>	433
Freud	
... <i>de vreselijke, egoïstische wens die bij haar opgekomen was...</i>	459
Onze tijd	
... <i>de mens is tot vrijheid veroordeeld...</i>	478
Het tuinfeest	
... <i>een witte raaf...</i>	504
Contrapunt	
... <i>twee of meer melodieën die tegelijkertijd klinken...</i>	518
De grote knal	
... <i>ook wij zijn sterrenstof...</i>	538
Nabeschouwing door Eddy Strauven	549
Verantwoording	553

‘Wer nicht von dreitausend Jahren
sich weiss Rechenschaft zu geben,
bleib im Dunkeln unerfahren,
mag von Tag zu Tage leben’

GOETHE

DE HOF VAN EDEN

*... uiteindelijk moest er toch ooit iets
uit niets en niemendal
zijn ontstaan...*

Sofie Amundsen was op weg van school naar huis. Het eerste stuk had ze gezelschap gehad van Jorunn. Ze hadden over robots gepraat. Jorunn was van mening dat je de hersenen van een mens kon vergelijken met een ingewikkelde computer. Sofie wist niet zeker of ze dat wel met haar eens was. Een mens was toch meer dan een machine?

Bij de grote supermarkt waren ze elk een andere kant opgegaan. Sofie woonde aan het einde van een uitgestrekte villawijk en ze moest bijna twee keer zo ver lopen naar school als Jorunn. Het was alsof haar huis aan het einde van de wereld lag, want achter haar tuin stonden geen andere huizen meer. Daar begon het donkere bos.

Ze liep Kløverveien in. De weg eindigde in een scherpe bocht, die meestal 'Kapteinsvingen' werd genoemd. Daar kwamen alleen op zaterdag en zondag mensen langs.

Het was begin mei. In sommige tuinen stonden dichte bossen narcissen onder de fruitbomen. De berkebomen waren getooid met een dunne groene sluier.

Was het niet vreemd dat alles in deze tijd van het jaar zomaar ging groeien en bloeien? Hoe was het mogelijk dat ontelbare kilo's groene planten uit de levenloze aarde omhoog kwamen, zodra het weer warmer werd en de laatste sneeuwresten waren verdwenen?

Terwijl ze het hek naar hun tuin opendeed, keek Sofie in de brievenbus. In de regel lag die vol reclamefolders en een paar grote enveloppen voor haar moeder. Sofie legde alles meestal in een dikke stapel op de keukentafel voor ze naar haar kamer ging om huiswerk te maken.

Voor haar vader waren er af en toe een paar bankafschriften, maar hij was dan ook geen gewone vader. De vader van Sofie was kapitein op een grote olietanker en hij was het grootste deel van

het jaar weg. Als hij af en toe een paar weken thuis was, scharrelde hij op zijn pantoffels in huis rond en probeerde het Sofie en haar moeder naar de zin te maken. Maar als hij aan het varen was, leek hij ontzettend ver weg.

Vandaag lag er maar één briefje in de brievenbus en dat was voor Sofie.

‘Sofie Amundsen’ stond er op de kleine envelop. ‘Kløverveien 3’. Dat was alles, er stond geen afzender op. Er zat zelfs geen postzegel op.

Zodra Sofie het hek achter zich dicht had gedaan, maakte ze de envelop open. Ze vond alleen een heel klein briefje van hetzelfde formaat als de envelop. Op het briefje stond: *wie ben jij?*

Meer stond er niet. Op het stukje papier stond geen groet en geen afzender, alleen die drie met de hand geschreven woorden, met een groot vraagteken erachter.

Ze keek nog eens naar de envelop. Ja, de brief was echt voor haar. Maar wie zou hem in de brievenbus hebben gedaan?

Sofie haastte zich naar binnen. Zoals gewoonlijk schoot de kat Shere Khan uit de struiken te voorschijn, sprong bovenop de verandatrap en glipte het rode huis in, voordat Sofie de deur achter zich dicht had gedaan.

‘Poes, poes, poes!’

Als Sofies moeder boos was, noemde ze hun huis weleens een beestenbende. De beestenbende bestond uit een aantal verschillende dieren en Sofie was heel gelukkig met haar verzameling. Eerst had ze een kom met drie goudvissen gekregen, Goudkopje, Roodkapje en Zwartepiet. Toen kreeg ze de parkieten Piet en Puk, de schildpad Govinda en ten slotte de geelbruine tijgerkat Shere Khan. Ze had de dieren als een soort vergoeding gekregen, omdat haar moeder altijd laat thuis kwam van haar werk en haar vader zo vaak op zee was.

Sofie gooide haar rugzak op de grond en zette een schaalje met kattevoer voor Shere Khan neer. Toen ging ze op een keukenkruk zitten met de geheimzinnige brief in haar hand.

‘Wie ben jij?’

Maar dat wist ze toch wel. Ze was Sofie Amundsen natuurlijk,

maar wie was dat? Dat wist ze eigenlijk niet zo precies.

Als ze nou eens heel anders had geheten? Anne Knutsen bijvoorbeeld. Zou ze dan ook iemand anders zijn geweest?

Toen herinnerde ze zich dat haar vader haar eerst Synnøve had willen noemen. Sofie probeerde zich voor te stellen dat ze haar hand uitstak en zich voorstelde als Synnøve Amundsen, maar nee, dat ging niet. Het was steeds een heel ander meisje dat zich voorstelde.

Ze sprong van de kruk en liep met de wonderlijke brief in haar hand de badkamer binnen. Ze ging voor de spiegel staan en keek zichzelf in de ogen.

‘Ik ben Sofie Amundsen,’ zei ze.

Het meisje in de spiegel gaf geen antwoord, er kon zelfs geen glimlach af. Wat Sofie ook deed, zij deed precies hetzelfde. Sofie probeerde haar spiegelbeeld met een razendsnelle beweging voor te zijn, maar de ander was even snel.

‘Wie ben jij?’ vroeg ze.

Ze kreeg ook nu geen antwoord, maar even wist ze niet meer of zijzelf die vraag had gesteld of haar spiegelbeeld.

Sofie drukte haar wijsvinger tegen de neus in de spiegel en zei: ‘Jij bent mij.’ Toen ze geen antwoord kreeg, draaide ze de zin om en zei: ‘Ik ben jou.’

Sofie Amundsen was niet echt tevreden over haar uiterlijk. Ze kreeg vaak te horen dat ze mooie amandelvormige ogen had, maar dat zeiden ze natuurlijk alleen maar omdat haar neus te klein en haar mond iets te groot was. Haar oren stonden bovendien te dicht bij haar ogen. Het ergste was haar steile haar, waarmee helemaal niets te beginnen viel. Haar vader streefde haar wel eens over haar haar en noemde haar het meisje met het vlashaar, naar een muziekstuk van Claude Debussy. Hij had gemakkelijk praten, hij had geen haar dat voor de rest van zijn leven steil naar beneden hing. Voor Sofies haar hielpen spray noch gel.

Soms vond ze zichzelf er zo merkwaardig uitzien dat ze zich afvroeg of ze misvormd was. Haar moeder had weleens gezegd dat het een moeilijke bevalling was geweest. Maar bepaalde de bevalling hoe je er uitzag?

Wat typisch dat ze niet wist wie ze was. Het was ook niet eerlijk

dat ze haar eigen uiterlijk niet kon bepalen. Dat was zomaar aan komen zeilen. Ze kon dan misschien haar vrienden uitzoeken, maar ze had zichzelf niet uitgezocht. Ze had er zelfs niet voor gekozen om een mens te zijn.

Wat was een mens?

Sofie keek weer naar het meisje in de spiegel.

‘Ik denk dat ik mijn natuurkunde maar eens ga maken,’ zei ze, alsof ze zich wilde verontschuldigen. Het volgende moment stond ze in de hal.

Nee, ik ga de tuin in, dacht ze toen.

‘Poes, poes, poes, poes!’

Sofie duwde de kat voor zich uit naar buiten en trok de deur achter zich dicht.

Toen ze op het grindpad stond met de geheimzinnige brief nog steeds in haar hand, kreeg ze plotseling een merkwaardig gevoel. Het was net alsof ze een pop was die met een toverstaf tot leven was gebracht.

Was het niet vreemd dat ze op deze aarde rondliep, dat ze in dit wonderbaarlijke sprookje kon rondlopen?

Shere Khan sprong lichtvoetig over het grind en verdween tussen een paar dicht op elkaar staande aalbessestruiken. Een springlevende kat, vanaf de witte snorharen tot aan de zwaaiende staart achteraan haar soepele lijf. Ook de kat bevond zich in de tuin, maar besefte dat niet op dezelfde manier als Sofie.

Toen Sofie erover nadacht dat ze bestond, bedacht ze ook dat ze hier niet altijd zou zijn.

Nu ben ik op deze aarde, dacht ze. Maar op een dag ben ik zomaar verdwenen.

Bestond er een leven na de dood? Ook van deze vraag had de kat vast en zeker geen enkel besef.

Nog niet zo lang geleden was Sofies oma overleden. Al ruim een half jaar had ze er bijna elke dag aan gedacht hoe erg ze haar miste. Was het niet onrechtvaardig dat het leven een keer ophield?

Sofie bleef op het grindpad staan nadenken. Ze probeerde er extra hard aan te denken dat ze bestond, om zo te vergeten dat ze

hier niet altijd zou zijn. Maar dat bleek volkomen onmogelijk. Zo gauw ze zich concentreerde op het feit dat ze bestond, kwam ook de gedachte opzetten dat het leven een keer ophield. En omgekeerd was het net zo: pas toen ze duidelijk voelde dat ze op een dag helemaal verdwenen zou zijn, kreeg ze echt door hoe oneindig waardevol het leven is. Het was als de voor- en achterkant van een munt, een munt die ze telkens omdraaide. Hoe groter en duidelijker de ene kant van de munt werd, hoe groter en duidelijker ook de andere kant werd. Leven en dood waren als keerzijden van dezelfde medaille.

Je kunt alleen meemaken dat je bestaat als je ook meemaakt dat je dood gaat, dacht ze. Zo kun je ook alleen maar denken aan je dood, als je tegelijkertijd bedenkt hoe fantastisch het is om te leven.

Sofie herinnerde zich dat haar oma ook zoiets had gezegd op de dag dat ze van de dokter te horen had gekregen dat ze ziek was. 'Nu begrijp ik pas hoe rijk het leven is,' had ze gezegd.

Was het niet triest dat de meeste mensen eerst ziek moesten worden voordat ze beseften hoe heerlijk het leven was? Of op zijn minst een geheimzinnige brief in hun brievenbus moesten krijgen!

Misschien moest ze gaan kijken of er nog meer in zat. Sofie rende naar het hek en deed de groene klep omhoog. Ze schrok toen ze precies zo'n envelop in de bus zag liggen. Had ze soms niet goed gekeken of de brievenbus leeg was toen ze de eerste envelop pakte?

Ook op deze envelop stond haar naam. Ze scheurde hem open en haalde een wit papiertje te voorschijn. Het zag er precies zo uit als het eerste.

Waar komt de wereld vandaan? stond er.

Ik heb geen idee, dacht Sofie. Dat weet toch niemand? Toch vond Sofie de vraag gerechtvaardigd. Voor het eerst in haar leven dacht ze dat je eigenlijk niet in deze wereld kon leven zonder je in ieder geval *af te vragen* waar die vandaan kwam.

Het was Sofie zo gaan duizelen van die geheimzinnige brieven dat ze besloot naar het Hol te gaan.

Het Hol was Sofies supergeheime schuilplaats. Ze ging er alleen naar toe als ze vreselijk boos was, heel veel verdriet had of als ze ontzettend blij was. Vandaag was ze alleen maar in de war.

Rondom het rode huis lag een grote tuin. Overal waren bloembedden, bessestruiken en allerlei fruitbomen. Er was een groot grasveld met een schommelbank en er stond zelfs een prieeltje, dat haar opa voor haar oma had gemaakt, toen hun eerste kindje overleed, een paar weken nadat het was geboren. Het arme meisje heette Marie. Op haar grafsteen stond: 'Marietje kwam bij ons, groette even en keerde om.'

In een hoek van de tuin, achter alle frambozestruiken, stond dicht struikgewas waaraan geen bloemen of bessen groeiden. Eigenlijk was het een oude heg die de grens met het grote bos vormde, maar omdat niemand er de afgelopen twintig jaar iets aan had gedaan, was de heg uitgegroeid tot een ondoordringbaar struikgewas. Haar oma had verteld dat de heg ervoor had gezorgd dat de vossen niet zo gemakkelijk op hun kippen konden jagen. Dat was tijdens de oorlog geweest toen de kippen vrij in de tuin rondscharrelden.

Voor iedereen behalve Sofie was de oude heg even nutteloos als de konijnshokken achter in de tuin. Maar dat kwam omdat ze het geheim van Sofie niet kenden.

Zo lang Sofie het zich kon herinneren, wist ze dat er in de heg een smalle poort zat. Als ze daar doorheen kroop, kwam ze bij een grote holle ruimte tussen de struiken terecht. Het was net een kleine hut. Ze wist heel zeker dat niemand haar daar zou vinden.

Met de twee enveloppen in haar hand rende Sofie de tuin door, ging op handen en voeten zitten en wurmde zich door de heg heen. Het Hol was zo groot dat ze er bijna rechtop kon staan, maar ze ging op een paar dikke wortels zitten. Vanaf deze plek kon ze via een paar piepkleine gaatjes door de takken en bladeren heen kijken. Hoewel de gaatjes niet groter waren dan een munt van vijf kronen, kon ze bijna de hele tuin overzien. Toen ze klein was, had ze het leuk gevonden om te bestuderen hoe haar moeder of haar vader tussen de bomen naar haar liep te zoeken.

Sofie had de tuin altijd een aparte wereld gevonden. Iedere keer dat ze in het scheppingsverhaal hoorde vertellen over de hof van Eden, was het alsof ze in het Hol zat en over haar eigen kleine paradijs uitkeek.

'Waar komt de wereld vandaan?'